

Савчин М. В.

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології*

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Заміщак М. І.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології*

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Заболоцька С. І.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології*

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА ЕМПІРИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ

PERSONAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL AND EMPIRICAL JUSTIFICATION OF THE PROGRAM

Аналізується актуальність проблеми особистісного розвитку майбутнього педагога в контексті державного професійного стандарту та стандарту освіти з підготовки вчителя середньої школи. Викладаються сутність та зміст зазначеного феномену, теоретико-методологічні засади складання програми особистісного розвитку студента-педагога: уявлення про сутність, зміст, феноменологію, структуру та здатності особистості, як-от розвиток свідомості та самосвідомості, спонукальної (мотиваційної) сфери, потенціалу особистості (інтелект, емоційно-вольова сфера, саморегуляція, рефлексія та ін.), індивідуальні характеристики (темперамент, характер, здібності), природні основи становлення особистості (тип н.с., задатки). Розвиток особистості розглядається в єдності з її цілісною життєдіяльністю. Аналізуються складники здорової особистості педагога (психічний, психологічний, соціальний, моральний та духовний) та ознаки здорового стилю життєдіяльності. Характеризується запропонований варіант програми особистісного розвитку майбутнього педагога, в якій виділяють блоки самопізнання особистості та стилю життєдіяльності, розвиток свідомості, самосвідомості, спонукальної сфери, потенціалу особистості та її природні основи. Представлені дані емпіричного вивчення результатів реалізації програми виявили значне зростання мотивації студентів до проблеми особистісного саморозвитку та вивчення психологічних дисциплін, зростання їх суб'єктності та особистісної включеності в цей процес, як-от досягнення в самоаналізі внутрішнього світу, опануванні особистісних здатностей, вдосконаленні стилю життєдіяльності (цілеспрямованість, осмисленість та результативність життя), вирішенні широкого кола особистісних та життєвих проблем, налагодженні міжособистісних стосунків, а також у питанні підготовки до майбутньої професійної діяльності. Викладено особливості діяльності педагога в керуванні реалізацією студентами програми особистісного розвитку.

Ключові слова: особистісний розвиток, педагог, особистість, здорова особистість, життєдіяльність.

The relevance of the problem of personal development of the future teacher in the context of the state professional standard and the standard of education of secondary school teacher training is analyzed. The essence and content of the mentioned phenomenon, theoretical and methodological foundations of compiling a program of personal development of a student teacher are stated: the idea of the essence, content, phenomenology, structure and abilities of personality, in particular, the development of consciousness and self-awareness, motivational sphere, potential personally emotional-volitional sphere, self-regulation, reflection, etc.), individual characteristics (temperament, character, abilities), natural basis for personality formation (predispositions). The development of personality is considered in unity with its integral life activity. The components of a healthy teacher's personality (mental, psychological, social, moral and spiritual) and signs of a healthy lifestyle are analyzed. The proposed variant of the program of personal development of the future teacher is characterized, which distinguishes the blocks of self-recognition of personality and lifestyle, development of competence, self-awareness, motivational sphere, potential of personality and its natural foundations. The presented data of empirical study of the results of implementation of the program have revealed a significant increase in students' motivation to the problem of personal self-development and the study of psychological disciplines, an increase in their subjectivity and personal involvement in this process, separately, achievements in self-analysis of the inner world, mastery of personal abilities, improvement of life style (purposefulness, meaningfulness and effectiveness of life, solving a wide range of personal and life problems, the establishment of interpersonal relationships), and in terms of preparation for future professional activities. Teach the specifics of an educator's activities in managing the implementation of a personal development program for students.

Key words: personal development, educator, personality, healthy personality, vitality.

Вступ. Перед сучасною системою вищої педагогічної освіти постають складні освітні завдання з організації навчання і самонавчання, розвитку з саморозвитку, виховання і самовиховання, а також взаємонавчання, взаєморозвитку і взаємовиховання студентів. Освітній процес має сприяти свідомому становленню в них загальнолюдських та педагогічних ціннісних орієнтацій, особистісних смислів у гармонійному взаємозв'язку. Надзвичайно актуальним у контексті підготовки майбутніх педагогів, на яких буде покладена велична місія навчати, розвивати, виховувати та формувати особистість (розвиток професійної свідомості та самосвідомості, саморегуляції та мотивації майбутньої педагогічної діяльності) представників молодого покоління. За сучасних соціально-економічних умов професія педагога – одна з тих, які впродовж останніх десятиріч помітно впали в рейтингу привабливості професійного вибору. Діяльність педагога є не просто професією, а покликанням душі, яке допоможе забезпечити мотивацію цієї діяльності, попередити емоційне, професійне та особистісне вигорання.

Особистість формується як цілісна психологічна структура в процесі життя на основі засвоєння нею духовних та моральних ідеалів, суспільних форм свідомості і поведінки. Розвинена особистість виявляє свої позитивні моральні якості, що йдуть від глибин її душі, а її духовність виявляється у вищих переживаннях, у «духовній діяльності», зокрема в житті людини з Богом, реалізується в прагненні до духовного; в любові до світу і до інших людей; як у прагненні до гармонії у внутрішньому світі, так й у встановленні гармонійних стосунків з оточенням, до рефлексії та трансценденції (виходу за межі власного «Я»); у творчості, реалізуючи прагнення до розширення себе, бажання вийти за межі власного «Я» [12].

Студентський вік, будучи найважливішим етапом становлення педагога, є сенситивним періодом для особистісно-професійного розвитку. У цьому віці відбувається формування: професійних, громадянських, світоглядних рис; професійних здібностей та творчого потенціалу; інтелекту загалом і рис характеру майбутнього фахівця та індивідуальної системи ціннісних орієнтацій [9]. Це етап найактивнішого розвитку моральних та естетичних почуттів, становлення характеру й оволодіння цілісним комплексом соціальних функцій дорослої людини. Майбутній педагог уперше у своєму житті формує власне оточення для розвитку [1].

Освітній простір закладу вищої освіти впливає на самовизначення майбутнього педагога, формування основ його світогляду, прийняття та засвоєння ним цінностей, побудову життєвих цілей, інтересів, спрямувань та принципів [14]. Навчання студента – це складний процес впливу на його навчально-професійну діяльність, у змісті якої поєднуються різні її види, як-от навчальний, пізнавальний, професійний, оздоровчий, трудовий, науковий, громадсько-політичний та ін., які, взаємодоповнюючись, впливають на процес професіоналізації особистості. До того

ж засвоєння наукової інформації, набуття практичного досвіду, самостійна навчально-пізнавальна та дослідницька діяльність є професійно спрямованими [13]. Основними чинниками життєздійснення особистості в студентському віці є усвідомлення та виявлення життєвих цілей, цінностей, життєвого призначення; виховання у собі здатності реагувати на потенційні проблеми, правильно оцінюючи їх і розв'язуючи згідно із системою прийнятих цінностей [5]. Чим зрозумілішим людині є її покликання, тим більше виникає можливостей для якнайповнішого самоздійснення [7].

Ціннісні утворення та динаміка їх становлення в студентському віці стали предметом багатьох досліджень сучасних вітчизняних науковців. Г. Радчук аналізує ієрархію цінностей українського студентства, котра містить: 1) безпеку і зрілість; 2) самовизначення; 3) досягнення; 4) соціальність; 5) стимулювання і підтримку традицій; 6) насолоду і духовність; 7) соціальну владу; 8) конформізм; 9) соціальну культуру [8, с. 141]. Н. Савелюк пропонує перелік особливостей студента, як-от: 1) моральність у власній поведінці та поведінці інших; 2) самореалізація та особистісне зростання; 3) міжособистісні зв'язки та спілкування; 4) задоволення та внутрішній комфорт; 5) любов та прив'язаність; 6) навчальна діяльність та успіхи в ній; 7) автономність, самоповага; 8) матеріальний успіх; 9) здоров'я; 10) захищеність та надійність у житті; 11) гідний рівень усіх сфер життя; 12) залишити після себе слід на землі; 13) духовність та релігійність [10, с. 11].

Становлення особистості майбутнього педагога триває протягом усього періоду навчання в закладі вищої освіти. Саме в цей час закладаються фундаментальні основи тих важливих особистісних здатностей, педагогічних здібностей, професійних якостей майбутнього педагога, з якими він розпочне самостійну педагогічну діяльність та продовжуватиме розвиватись як індивідуальність та суб'єкт діяльності. Сьогодні державні та професійні стандарти висувають вимоги до підготовки майбутніх компетентних педагогів.

Узагальнюючи результати експериментального дослідження ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, Л. Коберник [6] виділяє такі групи: 1) цінності особистого життя (здоров'я, любов, вірні друзі, щасливе сімейне життя тощо); 2) індивідуальні цінності (матеріальне забезпечення, самостійність, краса, високі прагнення, сміливість, тверда воля, нетерпимість до недоліків, життєрадісність тощо); 3) етичні цінності (вихованість, чуйність, чесність, милосердя тощо); 4) цінності професійної спрямованості (цікава робота, суспільне визнання, впевненість у собі, освіченість, раціоналізм тощо); 5) цінності розвитку і пізнання (розвиток, творчість, активне життя тощо).

Н. Готовцева [3] виокремлює ціннісно-смісловий, оцінно-пізнавальний та емоційно-вольовий компоненти сформованості ціннісних орієнтацій у студентському віці, оцінка яких здійснюється за такими критеріями, як потреба в пізнанні, інтелект,

мислення, знання, рефлексія, самоорганізація. Головною метою освітнього процесу в закладі вищої освіти, як стверджує І. Бех [2], є морально-духовний розвиток майбутнього фахівця. Учений указує на націленість цього процесу на усвідомлене та осмислене самовиховання й саморозвиток за найвищою мірою смисло-ціннісного буття людини.

О. Двинянінова [4] звертає увагу на необхідність саморозвитку особистості в юнацькому віці, що супроводжується змінами потреб, еталонів, ціннісних орієнтацій. Важливе місце при цьому належить особистісно-професійному розвитку, в якому поняття «професійний» та «особистісний» розглядають не просто як соціалізацію, а як складники вторинної індивідуалізації, результатом якої буде сформована індивідуальність. Освітній процес у закладі вищої освіти тоді сприятиме становленню студента як майбутнього педагога, коли переходитиме в самоосвіту, виховання й самовиховання, а розвиток – у саморозвиток та самореалізацію. Це означає, що особистісний розвиток майбутнього педагога – фундаментальне завдання вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вихідними теоретико-методологічними позиціями у створенні програми особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога є низка теоретико-методологічних тверджень. По-перше, це наукові уявлення про сутність, феноменологію і психологічну структуру особистості, а саме: а) уявлення про свідомість та самосвідомість особистості (свідомість і професійна свідомість педагога, ідентичність особистості, Я-концепція і професійна Я-концепція педагога, домагання і самооцінка особистості та професійні домагання, самооцінка педагога, модель особистісної саморегуляції); б) уявлення про спонукальну (мотиваційну) сферу особистості (уявлення про головні потреби особистості в самоактуалізації, самореалізації, самовираженні і моральному самоствердженні; спрямованість спонукальної сфери, зокрема професійна); характеристика конкретних інтересів та ситуативних мотивів поведінки та діяльності тощо; в) уявлення про емоційно-вольову сферу (емоції, почуття та екзистенційні переживання, емоційна культура особистості, здатність виявляти емпатію, емоційну саморегуляцію тощо; вольові стани, процеси та вчинки, емоційно-вольова саморегуляція тощо); г) уявлення про потенціал особистості (життєвий досвід, життєві компетенції та життєві технології, задатки, здібності та умови їх розвитку, знання, вміння, навички та умови їх формування, корисні та шкідливі звички; інтелектуальний потенціал (конвергентні і дивергентні інтелектуальні здібності, стилі інтелектуальної діяльності, простір розмірковування, способи кодування інформації; володіння правилами мислення, законами логіки та розумовими операціями тощо); г) уявлення про індивідуальні особливості особистості (темперамент, характер та його основні властивості, як-от цілісність, духовно-моральна спрямованість і сила, умови розвитку структури і властивостей, здібності, зокрема педагогічні, в сукупності складників).

По-друге, під час обґрунтування програми враховувалися уявлення про здатності особистості, а саме: 1) духовні здатності (вірити, любити, творити добро і боротися зі злом, творити свободу та відповідальність, надіятися, прощати тощо); 2) здатності забезпечення власної життєдіяльності; 3) здатності до самонавчання, саморозвитку та самовиховання; 4) загальні здатності особистості (переживати, думати і рефлексувати).

По-третє, це уявлення про здорову особистість у єдності духовного, морального, соціального, психологічного та психічного здоров'я, а також здоровий стиль життєдіяльності.

По-четверте, зверталася увага на особистісні характеристики педагога (професійна свідомість, професійна Я-концепція, професійна ідентичність, професійна спрямованість особистості, професійні здібності, професійні компетенції тощо). По-п'яте, особистість розглядалася не тільки в єдності її стосунків з іншими людьми і з групами, а і в єдності з індивідуальним способом життя, зі здоровим стилем життєдіяльності людини.

Програма особистісного розвитку містила такі розділи:

I. Розвиток свідомості та самосвідомості: здатність людини пізнавати навколишній світ і саму себе за допомогою мислення; становлення особистісної (духовної, моральної, соціальної, психологічної) ідентичності, усвідомлення себе; Я-концепція.

II. Розвиток спонукальної сфери та спрямованості особистості: розвиток потреб у самоактуалізації, самовираженні, самореалізації та самоствердженні; міра сформованості, зрілості цінностей як внутрішніх критеріїв особистісного вибору; робота з власними спонуками до активності (мотиваційна робота), з цінностями, мотивами, інтересами, смислами, зв'язками, ставленнями, розвиток духовності, моральності та просоціальної спрямованості особистості; забезпечення конструктивних, моральних та духовно збагачених стосунків із людьми; осмислення життя, конструктивна, творча, відкрита взаємодія зі світом; цінності, ціннісні орієнтації, мрії, ідеали, життєві наміри, надія, віра, моральна свідомість та самосвідомість, моральні норми поведінки.

III. Розвиток емоційно-вольової сфери: багатство емоційних переживань, чутливість до власних емоційних станів, почуттів та переживань, зокрема екзистенційних; емоційна саморегуляція, розвиток емпатії, вплив на емоції й здоров'я та продуктивність діяльності. Розвиненість вольових рис та саморегуляції вольових станів, процесів та властивостей.

IV. Зміцнення та розвиток потенціалу особистості: 1) розвиток складників (словесно-логічний, інтуїтивно-дискурсивний) інтелекту: продуктивність, здатність до виконання різних операцій логічного мислення, регулювання інтелектуальної діяльності (планування, прогнозування, ухвалення інтелектуальних рішень, інтелектуальна рефлексія), заняття відкритої пізнавальної позиції, розвиненість інтелектуальних здібностей та пізнавальних стилів розумової репрезентації; 2) становлення

та саморозвиток індивідуальних особливостей особистості, знання та випробування своїх здібностей (якісна характеристика своїх здібностей та їх кількісна оцінка); знання темпераменту, врахування його особливостей у поведінці та діяльності; розвиток рис характеру (стійкість, сила, цілісність, глибина, рівноваженість, м'якість, активність, повнота, визначеність, зв'язок характеру з психічними процесами і станами, вияви характеру в мовленні та поведінці; духовний, моральний, соціально-психологічний складники характеру; методи самовиховання характеру).

V. Зміцнення та розвиток складників здоров'я особистості: 1) тілесного: життя в мирі зі своїм тілом, спостереження за власним тілом та функціонування його систем та органів, ідентифікація ситуативних фізичних та функціональних станів, процесів та властивостей, аналізування невербальних сигналів несвідомого про стан тіла та його частин, актуалізування та відтворення ресурсів фізіологічних станів за допомогою актуалізації відповідних тілесних процесів, здатність аналізувати відомості, одержані від медичних працівників, про стан свого власного здоров'я та тіла, здатність надавати першу допомогу собі та іншим; 2) психічного: емоційна стійкість, зрілість емоцій, почуттів та переживань відповідно до віку; вільний, природний вияв почуттів та емоцій, здатність радіти, збереження оптимального самопочуття, прийняття себе як людини, яка гідна поваги, впевненість і віра себе, оптимізм, урівноваженість, адекватний рівень домагань, почуття обов'язку, невразливість, незалежність, почуття гумору, відповідальність, доброзичливість, толерантність, самоповага, самоконтроль, воля, енергійність та активність, переживання особистого щастя; вміння опанувати негативні емоції (страх, гнів, жадібність, заздрість та ін.); 3) психологічного: сформованість саморегуляції поведінки та діяльності; різнопланова і здорова активність, високий рівень мотивації активності, діяльності та спілкування; сила волі, енергійність, працездатність, здатність до самовираження, самореалізації; повноцінне особистісне життя (суб'єктність, духовність, моральність, пізнання світу, прагнення до істини); здорове контактування зі світом; здатність постійно змінювати і розвивати себе, бути цілісною особистістю, виявляти творчість, володіння досвідом особистого життя, стресостійкість чи здатність надавати собі психологічну допомогу; постійне збагачення особистісного досвіду: рефлексування, самодіагностика, самооцінювання, самоствавлення, самодопомога, самопідтримка; 4) соціального: висока соціальна, навчально-професійна продуктивність, здатність до адаптації, попередження дезадаптації та вияв проактивності, адекватна соціалізація, здорові стосунки з іншими людьми, компетентність у дотриманні соціальних норм світу, життєстійкість, відповідальність; здатність досягати високого авторитету та соціального статусу; конструктивність міжособистісних стосунків; самостійність як вміння протистояти негативному чи маніпулятивному впливу інших людей, рішучість

в ухваленні рішень; здатність планувати власну життєдіяльність та реалізовувати заплановане; здатність до саморегулювання соціальної життєдіяльності, соціальної поведінки, відчуття соціальної самоефективності, життєвого успіху, здатність до самокерування поведінкою відповідно до соціальних норм, розвиток соціального інтелекту (соціальної пам'яті, соціального мислення); 5) морального: володіння адекватним моральним ідеалом та моральними нормами; сильна мотивація здійснення доброзичливих учинків і жертвних дій, володіння моральними якостями; налаштованість на стратегію морального діяння, турботливе ставлення до інших людей; вміння щиро просити вибачення в іншої людини за свої провини; прагнення до постійного морального самовдосконалення; адекватне оцінювання себе як суб'єкта моральності; 6) духовного: сукупність здатностей вірити, любити, творити добро і боротися зі злом, творити свободу та відповідальність, надіятися, прощати; чітке усвідомлення своєї місії на землі, незалежність від матеріальних речей, терпіння в розв'язанні проблем; дотримання принципів християнської моделі поведінки в стосунках із протилежною статтю; творення молитви, посту, відвідування літургії тощо.

VI. Вдосконалення способу життя: забезпечення цілеспрямованості життя (ясні, узгоджені, послідовні життєві цілі, життєві стратегії, чітка ієрархія цінностей); здатність до дії в непередбачуваних обставинах; вміння відчувати себе суб'єктом життя, творення життя, життєстійкість у складних, проблемних і критичних ситуаціях, регуляція поведінки та діяльності, адаптація до умов життєдіяльності; розвиток здорових звичок та позбування негативних; культура та гігієна праці, відпочинку, здорового харчування, заняття фізичною культурою, активне та доцільне проведення дозвілля.

VII. Становлення професійної спрямованості особистості педагога: розвиток професійної ідентичності, професійної спрямованості особистості, професійної свідомості та самосвідомості, опанування професійного досвіду (навчання, виховання та розвитку школярів).

Запропонована програма стала мотиваційним чинником (драйвером) у процесі саморозвитку. Студенти зазначили, що на початку важко було й думати про це, бо це виявилось для них принципово новим завданням, що вимагає подолати стереотипи, погляди серед молодих людей, традицію не займатися цілеспрямовано собою, перебувати в зоні комфорту, хоч і нездорового, плести за течією. З'ясувалося: коли студент починає цілеспрямовано займатися собою, то вже перші одержані позитивні результати приносять велике задоволення, тому вони переконувались, що займатися собою дуже цікаво, це приносить не тільки результат, а й позитивні переживання. Запропонована програма спонукала студентів поставити завдання цілеспрямовано звернути увагу на стан свого внутрішнього світу, своєї особистості, виявляти сильні і слабкі сторони, звертати увагу на власні успіхи та невдачі.

Аналіз відповідей студентів на контраверсійне запитання «Щоб було б, якби Вам викладачі не запропонували програму особистісно-професійного розвитку» та індивідуальні й групові бесіди дали змогу визначити, що в результаті реалізації програми відбулося:

1) посилення мотивації вивчення студентами психології, адже вони усвідомили конкретну значущість психологічних знань у підготовці до професійної діяльності. Психологічні знання стали живими для студентів, бо вони стали не тільки об'єктивно значущими, а й набули особистісного сенсу, виявилось, що їх можна технологізувати (застосувати). Студенти заявляли, що дуже корисно постійно мати під рукою програму особистісно-професійного розвитку, реалізувати та постійно змінювати її; значний відсоток студентів висловили впевненість у продовженні складання та реалізації програми, яку розглядають як неоціненний мотиватор саморозвитку. Усі студенти висловили вдячність автору ідеї;

2) виникнення мотивації до особистісного саморозвитку: «Почала займатися собою, бо до цього взагалі не займалася»; «Запропоновану програму можна використовувати в майбутньому», «Виникло прагнення навести лад у своєму внутрішньому світі», «З кожним днем ставало легше», («Програма мотивує зайнятися собою, додає впевненості», «Зрозуміла, що роботи не початий край». «Буду продовжувати». «Без цієї програми не досягла б». «Програма стала поштовхом до саморозвитку» та ін.);

3) студенти ставили і вирішували завдання: а) стабілізації самооцінки та рівня життєвих домагань (відповіли на запитання: Чого хочу досягти?); б) підвищити рівень самоповаги, любові до себе, одночасно посилюючи любов до інших людей; в) позбувалися страхів, зміцнювали стресостійкість і життєстійкість; г) почуватися щасливою і життєрадісною людиною, яка всюди встигає; ґ) відчули себе ефективнішими («Я можу це зробити»); д) відбувалися примноження потенціалу (зміцнити своє духовне, моральне, соціальне, психологічне і психічне та тілесне здоров'я), переконували в тому, як важливо духовно збагачуватися, розвивати здібності; е) відкривалися для себе, а не залишалися закритою й нереалізованою людиною. Пізнання себе: «Почала звертати увагу на звичні речі», «Рідко заглядала в нові аспекти життя молоді, а зараз почала», «Дізналася, якими здатностями володіє особистість», «Усвідомила абсурдність деяких аспектів власної поведінки», «Виявила недоліки у своїй особистості», «Пізнала себе», «Почала вести щоденник» та ін.;

4) пізнання та вдосконалення свого життєвого шляху. Студент цілісно дивиться не тільки на себе, а і на своє життя, щоб цілеспрямовано змінювати його в позитивно-конструктивному напрямі, відрефлексувати та оцінити пройдений життєвий шлях, знову визначити і перевизначити свою життєву перспективу (життєві цілі, завдання), осмислити сенс життя, оцінити використання часу, диференціювати головні і другорядні заняття, вилучити з порядку денного зайве, зробити так, щоб студентське життя стало

змістовнішим, цікавішим і веселішим. У результаті реалізації програми студенти часто вперше звертали увагу на стан свого внутрішнього світу, ставили завдання налагодити стосунки з людьми, зокрема: а) позитивніше, з любов'ю і терпінням ставитися до рідних, друзів, допомагати іншим; б) повірити в інших людей; в) виявити, хто є справжнім другом; г) навчитися бути добрим авторитетом для інших людей, а також уникати маніпуляцій, що, як виявилось, для них дуже актуально. Вони переконалися, що ведення щоденника – це велика допомога в аналізі свого внутрішнього світу та життя. У процесі реалізації програми студенти заявили, що вони позбувалися поганих звичок, стереотипів, почали читати книги, слухали класичну музику;

5) пізнання світу («Поглянула на світ під іншим кутом зору»).

Запропонована програма є м'якою інтервенцією у внутрішній світ особистості майбутнього педагога. Відбувається зростання мотивації до саморозвитку та збільшення ресурсу за допомогою актуалізації рефлексивних процесів (самооцінювання, самоконтролю), посилення віри в здатність подолати недоліки у сфері саморозвитку, опанування досвіду самоактуалізації, самореалізації, самовираження, самоствердження. Групове обговорення на практичних заняттях змісту, мотивів реалізації та індивідуальних досягнень студентів актуалізує процеси взаємонавчання, взаємовиховання та взаєморозвитку. Викладач допомагає студентам зіштовхнутися з почуттям власної недосконалості та вразливості, оперативно надає конструктивну підтримку, створює захищений простір від вияву тригерів (подразників) у цьому процесі, допомагає подолати деяку загубленість у часі (мої завдання зараз, плінність часу «тут і зараз», «тоді і там»), визначити життєві цілі, створити безпечне оточення для саморозвитку.

Висновки. Отже, в результаті реалізації самостійно складеної програми особистісного розвитку студенти опановують здатності здорової особистості, суттєво вдосконалюють і оздоровлюють стиль своєї життєдіяльності, стають компетентнішими, освоюють алгоритми особистісного саморозвитку. Освітньо-професійна підготовка в закладах вищої педагогічної освіти передбачає формування особистості майбутнього педагога, якому притаманні гуманність, духовність, творчість, належна ціннісно-смилова спрямованість, а не тільки необхідні для подальшої роботи професійні знання, вміння та навички. Усі відповідні особистісні здатності, педагогічні здібності та якості ефективно формуються завдяки складеній програмі особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога. Перший вдалий досвід саморозвитку значно посилює мотивацію його здійснення, студенти набувають досвіду уникнення вразливих ситуацій. У процесі педагогічного керування реалізацією студентами програми викладач використовує різноманітні евристичні асоціації, метакогніції та уявлення про здорову особистість, збагачує досвід планування. Запропонована програма особистісного

розвитку, яка є фундаментальним чинником (драйвером) розвитку, однією з важливих освітніх технологій у підготовці майбутніх педагогів, значно

підвищує ефективність освітнього процесу, бо її реалізація актуалізує процеси самонавчання, самовиховання та саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 272 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ : Либідь, 2006. 272 с.
3. Готовцева Н.Г. Формирование ценностных ориентаций студентов посредством личностно-профессиональной самоактуализации в вузе. *Мир образования – образование в мире*. 2009. № 4(36). С. 179–181.
4. Двинянинова Е.Н. Психолого-акмеологический аспект саморазвития личности в профессиональной деятельности. Международная интернет-конференция «Социально-психологические проблемы профессионализации личности».
5. Іванцев Л.І. Становлення майбутнього вчителя як суб'єкта життєтворчості : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2007. 208 с.
6. Коберник Л.О. Ціннісні орієнтації як чинник виникнення та подолання конфліктних форм поведінки в юнацькому віці : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2010. 21 с.
7. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури : навчальний посібник. Київ : Наукова думка. 1998. 226 с.
8. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.
9. Руснак І.С., Іванчук М.Г. Педагогіка і психологія вищої школи : навчально-методичний посібник. Чернівці : Рута, 2008. 176 с.
10. Савелюк Н.М. Психосемантичні особливості громадянської свідомості студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія». Івано-Франківськ, 2008. 20 с.
11. Савчин М.В. Здатності особистості : монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 288 с.
12. Савчин М. Здоров'я людини: духовний, особистісний і тілесний виміри : монографія. Дрогобич : ПП «ПОСВІТ», 2019. 232 с.
13. Столяренко Л.Д. Основы психологии : учебное пособие / 14 изд. Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. 672 с.
14. Шевченко Н.Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки : монографія. Київ : Міленіум, 2005. 298 с.